
Mr. sc. Lejla Hajro
Iris Bilalagić, MA
Prof. dr. Tarik Zaimović
Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo
Rektorat / Rectorate
lejla.hajro@unsa.ba
iris.bilalagic@unsa.ba
prorektor.finansije@unsa.ba

UDK 378.16(497.6 Sarajevo)

Stručni članak

KAMPUS UNIVERZITETA U SARAJEVU – SMJERNICE RAZVOJA
UNIVERSITY OF SARAJEVO CAMPUS – DEVELOPMENT
GUIDELINES

Sažetak

Evropska investicijska banka je, u saradnji sa Kantonom Sarajevo, pružila podršku izradi novog Master plana za Univerzitetski kampus Univerziteta u Sarajevu. Projekat podrazumijeva izradu master plana i studije izvodljivosti, koja će u konačnici omogućiti prostornu integraciju različitih obrazovnih i naučno-istraživačkih jedinica Univerziteta u Sarajevu u jedan ujedinjen savremen kampus. Projektni zadatak je sačinjen od strane Direkcije za izgradnju i održavanju kampusa, u saradnji sa konsultantskom kompanijom ARUP, a na osnovu analize postojećeg stanja, postojećih planskih rješenja, usvojenih smjernica i stvarnih potreba i interesa iskazanih od strane Univerziteta u Sarajevu. U projektnom zadatku se, između ostalog, navodi da strategija razvoja Kampusu mora osigurati unaprijedene uslove rada za studente i akademsko osoblje, kao i efikasnu saradnju između fakulteta, akademija i istraživačkih instituta. Sastavni dio Projektnog zadatka je i Okvirna studija, čiju izradu je finansirala Svjetska banka, a napravljena je od strane firme ARUP na osnovu smjernica definisanih od strane Univerziteta u Sarajevu i Kantona Sarajevo. Pomenutom studijom obuhvat je podijeljen u zone sa različitim koeficijentima izgradnje i zauzetosti parcela, i uz planiranu izgradnju univerzitetskih objekata jedna zona je namijenjena izgradnji univerzitetskog parka.

Ključne riječi: visokoškolske ustanove; univerziteti, kampus i grad, zeleni kampus

Summary

In cooperation with the Sarajevo Canton, the European Investment Bank, has been providing support to the drafting of a new University of Sarajevo Campus' Master Plan. The project involves the commissioning of a master plan and a feasibility study, which will ultimately enable the spatial integration of various University of

Sarajevo's educational and scientific research units into single merged modern campus. The project task was carried out by the Campus Construction and Maintenance Directorate, in cooperation with the ARUP consulting company, based on an analysis of the current situation, existing planning solutions, adopted guidelines and real needs and interests expressed by the University of Sarajevo. The project assignment states, among other things, that the Campus development strategy must ensure improved working conditions for students and academic staff, as well as effective cooperation between faculties, academies and research institutes. An integral part of the Project Task is the Framework Study, the preparation of which was financed by the World Bank, and was made by the company ARUP based on the guidelines defined by the University of Sarajevo and the Sarajevo Canton. In the aforementioned study, the scope is divided into zones with different coefficients of construction and plot occupancy, and in addition to the planned construction of university facilities, one zone is intended for the construction of a university park.

Keywords: *higher education institutions; universities, kampus and city, green kampus*

Uvod

Evropska investicijska banka (EIB) je, u saradnji sa Kantom Sarajevo, pružila podršku izradi novog Master plana za Univerzitetski kampus Univerziteta u Sarajevu. Projekat podrazumijeva izradu master plana i studije izvodljivosti, koja će u konačnici omogućiti prostornu integraciju različitih obrazovnih i naučno-istraživačkih jedinica Univerziteta u Sarajevu u jedan ujedinjen savremen kampus.

Projektni zadatak je sačinjen od strane Direkcije za izgradnju i održavanje kampusa i konsultanta angažovanog od strane EIB-a, a na osnovu analize postojećeg stanja, postojećih planskih rješenja, usvojenih smjernica i stvarnih potreba i interesa iskazanih od strane Univerziteta u Sarajevu. Također, scenarij aktivne obnove kampusa, a koji će se ponuditi na usvajanje, mora se s posebnom pažnjom osvrnuti na sljedeće teme i potrebe:

- Razumjeti bolje potrebe korisnika, što u konačnici povećava produktivnost, odnosno, evidentirati koji su to prostorni konteksti i uslovi koji će omogućiti studentima stalno i aktivno napredovanje?
- Ispitati interne i eksterne sinergije koje pokreću inovacije, odnosno, razviti vizuelno i fizički permeabilne prostore koji omogućavaju saradnju između različitih disciplina;

- Opredijeliti se da su iskustva na kampusu ključna, odnosno, da će digitalno učenje nastaviti da igra ulogu u budućnosti obrazovanja, ali da su iskustva na kampusu ta koja omogućavaju stvaranje zajednice, razmjenu povratnih informacija i uspostavljanje ličnih odnosa;
- Primijeniti dizajn informiran životnim ciklusom okoliša, odnosno, maksimalno iskoristiti lokalne resurse, što u kombinaciji sa automatizacijom može poboljšati performanse i smanjiti uticaj na životnu sredinu;
- Uočiti sve raznovrsniju studentsku demografiju, odnosno, shvatiti da će različiti studenti imati specifična očekivanja za svoj obrazovni put i iskustva u kampusu;
- Iskoristiti rastuću potražnju za cjeloživotnim učenjem, odnosno, novi izazov za visoko obrazovanje!

Sastavni dio Projektnog zadatka je i Okvirna studija, čiju izradu je finansirala Svjetska banka, a napravljena je od strane firme ARUP na osnovu smjernica definisanih od strane Univerziteta u Sarajevu i Kantona Sarajevo. Pomenutom studijom, obuhvat je jasno podijeljen u tri zone, od kojih je zapadna sa najvećim koeficijentima izgradnje i zauzetosti parcela, srednja namijenjena izgradnji univerzitetskog parka, a treća planirana za izgradnju univerzitetskih objekata, ali sa manjim koeficijentima i visinama objekata.

Kampus i grad

Uz prezentiranje projekta novog Master plana za Univerzitetski kampus Univerziteta u Sarajevu i studije izvodljivosti projekta, ovaj tekst dodatno donosi pregled kako univerzitet doprinosi procesima urbanog i društvenog razvoja, i kako utiče na urbani prostorni razvoj uključujući i uticaj na neposrednu okolinu univerziteta, ali i na razvoj cijelog grada. Ovo posljednje se postiže kroz doprinos strategiji razvoja, posebno u eri prioriteta zelenog i održivog razvoja.

Sve su prisutnija očekivanja od univerziteta da daju doprinos u rješavanju izazova poput dostizanja UN Agenda održivog razvoja 2030¹ što uključuje digitalizaciju, odgovor na klimatske promjene, razvoj inkluzivnog i fleksibilnog društva. Lis u svojoj studiji (2021), koja se bavi istraživanjem očekivanja partnera koji sarađuju u okviru lokalnih zajednica, ističe da bi

¹ UN 2030 Agenda for Sustainable Development, <https://sdgs.un.org/goals>

univerziteti trebali biti partner i pokretačka snaga strateških promjena gradova, regija i država. Isti autor konstatuje da savremeni razvojni procesi postaju sve složeniji, a kako se gradovi danas takmiče na globalnom nivou, moraju jačati svoju konkurentnost i atraktivnost, prvenstveno kroz inovacije.

Kampus se transformiše i postaje ne samo fizička lokacija već fokus društvenih aktivnosti i rasadnik dobrih praksi.

„Univerzitet je značajan izvor stečenog znanja ili mudrosti, primarno mjesto za debatu o promjeni intelektualnog poretka i inkubator revolucija u nauci i tehnologiji. Jednako važno, univerzitet se smatra centrom kulture, estetskog pravca i moralnih sila koje oblikuju „civilizovano“ društvo. Univerziteti takođe na važan način doprinose ekonomskom zdravlju i fizičkom pejzažu gradova, služeći samo kao stalni elementi urbane ekonomije i izgrađenog okruženja.“ (Perry & Wiewel, 2005a)

Tema odnosa univerziteta i grada se simbolički vezuje za odnos kampus i grad, i sve je prisutnija u brojnim istraživanjima od kojih su neka fokusirana na pojedine teme unutar disciplina bilo tehničkih, društvenih ili prirodnih, ali najčešće su to multidisciplinarna i holistička istraživanja.

„I ako postoji jedan termin koji obuhvata logiku razvoja univerziteta, to je bio i ostao termin „kampus“ – latinska riječ za polje. Kampus primarno ukazuje na lokaciju čime se potcrtava samodostatnost i odvojenost. Izvor samodostatnosti univerziteta proizlazi iz percipirane prirode intelektualne misije ove institucije i „odvojenosti“ kampusa čime se osigurava akademskoj „zajednici“ služba u toj misiji.“ (Perry & Wiewel, 2005b)

Univerzitet u Sarajevu se aktivno uključuje u procese koji prate pomenuti trend, i to kroz istraživanja i nastavne teme, ali i kroz različite aktivnosti na lokalnom, regionalnom i međunarodnom nivou. Tako je Univerzitet u Sarajevu aprila 2023. godine bio domaćin UNICA² konferenciji „Pripremamo univerzitete budućnosti: (Obnova) izgradnja inkluzivnih i održivih kampusa“³. Događaj je bio zajednička inicijativa UNICA & Grada i UNICA

² UNICA - Network of Universities from the Capitals of Europe - <https://www.unica-network.eu/>

³ Preparing universities of the future: (Re)building inclusive and sustainable campuses | University of Sarajevo, 25 – 26 April 2023 <https://www.unica-network.eu/event/preparing->

Green & SDGs radnih grupa i pružio je priliku da se pozabave temom sinergije između univerziteta i gradova iz različitih perspektiva, da uče iz stručnosti kolega sa različitim profilima i iskustvom, te da se razgovara o budućim saradnjama.

Evropska investiciona banka i inicijativa

Evropska investiciona banka je finansijska institucija Evropske unije (EU). Osnovana je Rimskim ugovorom, akcionari su države članice EU, dok Odbor guvernera čine ministri finansija ovih država. EIB uživa svoj pravni subjektivitet i finansijsku autonomiju u okviru sistema EU.

Misija EIB-a je da doprinese ciljevima politike EU, finansirajući zdrave investicije, na način kako je to utvrđeno njenim statutima i odlukama Evropskog savjeta. Banka doprinosi integraciji, uravnoteženom razvoju i ekonomskoj i socijalnoj koheziji članica EU. U tu svrhu prikuplja se znatan obim sredstava koja se, pod najpovoljnijim uslovima, dalje usmjeravaju ka finansiranju kapitalnih projekata usklađenim sa ciljevima EU. Izvan EU, EIB implementira finansijske komponente sporazuma sklopljenih u okviru saradnje, susjedne i pretpristupne politike.

Kao dio odgovora Evropske unije na izazove koji nastaju zbog prisilnog raseljavanja i migracija, EIB je pokrenuo fond Inicijativa za ekonomsku otpornost⁴ (engl. *Economic Resilience Initiative* -ERI), čiji je cilj brza mobilizacija dodatnog finansiranja za podršku rasta, vitalne infrastrukture i socijalne kohezije u regionima južnog susjedstva EU i zemljama Zapadnog Balkana. Vijeće je pomenutu Inicijativu odobrilo u junu 2016. godine, a Odbor EIB-a u oktobru 2016. godine, što je omogućilo pokretanje prvih komponenti za jačanje ekonomskih aktivnosti EIB-a u navedena dva regiona.

Inicijativa ERI je integrisani i značajan paket kredita, koncesionih finansija i inovativnih instrumenata, osmišljen da omogući finansiranje investicija za postizanje rasta i dugoročnog uticaja na razvoj, kako bi se povećalo finansiranje EIB-a u regionu za šest milijardi eura u petogodišnjem periodu, počev od oktobra 2016. godine.

[universities-of-the-future-rebuilding-inclusive-and-sustainable-campuses-university-of-sarajevo-24-26-april-2023/](https://www.eib.org/en/products/mandates-partnerships/donor-partnerships/trust-funds/economic-resilience-initiative-fund)

⁴ Economic Resilience Initiative <https://www.eib.org/en/products/mandates-partnerships/donor-partnerships/trust-funds/economic-resilience-initiative-fund>

Sastoji se od četiri komponente:

1. doprinos EIB-a za povećanje podrške u postojećim okvirima;
2. koncesiona sredstva za povećanje investicija u vitalnu javnu infrastrukturu;
3. podrška operacijama višeg rizika za rast i finansiranje uticaja, posebno u privatnom sektoru; i
4. tehnička pomoć (TA) i savjetodavne usluge u korist pripreme sprovođenja inicijativa.

Ove četiri komponente imaju za cilj da obezbijede dodatne investicije do 15 milijardi eura za razvoj socijalne i ekonomske infrastrukture, stimulisanje rasta vođenog privatnim sektorom i promociju otvaranja novih radnih mjesta u regijama Južnog susjedstva i Zapadnog Balkana.

Inicijativa za finansiranje urbanih projekata⁵ (engl. *Urban Projects Finance Initiative* - UPFI), u okviru koje EIB saraduje sa Francuskom razvojnom agencijom, Agence Française de Développement (AFD), promoviše i podržava ekonomski i tehnički održive, integrisane i inovativne urbane projekte. S obzirom na to da su projekti urbanog razvoja ključni za ekonomsku otpornost, te kako bi se obezbijedili resursi neophodni za pripremu urbanih projekata u okviru UPFI-ja, EIB je u decembru 2017. godine odobrila drugu fazu za UPFI, finansiranu sredstvima URI.

Vlada Kantona Sarajevo i Univerzitet u Sarajevu

Na inicijativu vlade Kantona Sarajevo, i u skladu sa aplikacijom i opisom pripremljenim od strane Univerziteta u Sarajevu, u 2020. godini je, u okviru Inicijative za ekonomsku otpornost ERI, odobren projekat tehničke asistencije za Univerzitet u Sarajevu.

Grant sredstva u iznosu od 500,000 eura osigurana su u okviru UPFI, u partnerstvu sa French Development Bank (AFD), a finansirana od strane ERI. Tehnička asistencija ogleda se u pripremi inoviranog Master plana za izgradnju Kampusa Univerziteta u Sarajevu i pripadajuće Studije izvodljivosti, što čini osnovu za pokretanje obimnog projekta urbane regeneracije u Sarajevu i ujedno prvu investiciju EIB-a u sektor obrazovanja u Bosni i Hercegovini.

⁵ Urban Project Finance Initiative (UPFI) <https://upfi-med.eib.org/en/>

Ugovor o saradnji AA-010512 između Evropske investicione banke, Ministarstva obrazovanja, nauke i mladih Kantona Sarajevo, u ime Vlade Kantona Sarajevo i Univerziteta u Sarajevu u pogledu Tehničke pomoći za pripremu projekta urbane regeneracije kampusa Univerziteta u Sarajevu je potpisan u maju 2021. godine, u Sarajevu. Tom prilikom, potpredsjednica EIB-a, zadužena za Bosnu i Hercegovinu, Lilyana Pavlova je u saopštenju za medije istakla:

"Zajedno sa Evropskom Unijom, EIB sa zadovoljstvom podržava pripremu budućeg projekta koji je od suštinskog značaja za jačanje obrazovnih kapaciteta za ljude u Bosni i Hercegovini. Nadamo se da će ova investicija omogućiti Univerzitetu u Sarajevu, kao najvećoj i najstarijoj instituciji tercijarnog obrazovanja u Bosni i Hercegovini, da omogući još veći uticaj na razvoj zemlje edukacijom generacije studenata u novim, dobro opremljenim i integrisanim obrazovnim objektima. Kroz EIB-ovu Inicijativu za ekonomsku otpornost, podržavamo projekte visokog uticaja koji podstiču rast, zapošljavanje i povećanu ekonomsku otpornost, i smatramo da će ovaj projekat poboljšati kvalitet i efikasnost obrazovnih procesa i iskustva, čak i tokom vanrednih situacija, kao što je pandemija COVID-19."

Svrha zadatka je definisana opisom projekta i pomenutim ugovorom, te je podrška izradi dugoročne strategije i planskog okvira za izgradnju infrastrukturnih kapaciteta Univerziteta u Sarajevu, koji se trebaju realizovati u okviru parcele od 13 ha u širem centru grada. Parcela se nalazi pored nekoliko administrativnih, kulturnih i poslovnih objekata, a očekuje se da će u njoj biti smeštena biblioteka, rektorat i nekoliko fakulteta. Novi Kampus ima za cilj osigurati unaprijeđene uslove rada za studente i akademsko osoblje, kao i efikasnu saradnju između fakulteta, akademija i istraživačkih instituta. Također, mora osmisliti scenarij aktivne obnove kampusa, razmatrajući s posebnom pažnjom sljedeće teme i potrebe:

- Razumjeti bolje potrebe korisnika, što u konačnici povećava produktivnost, odnosno, evidentirati koji su to prostorni konteksti i uslovi koji će omogućiti studentima stalno i aktivno napredovanje?
- Ispitati interne i eksterne sinergije koje pokreću inovacije, odnosno, razviti vizuelno i fizički permeabilne prostore koji omogućavaju saradnju između različitih disciplina;
- Opredijeliti se da su iskustva na kampusu ključna, odnosno, da će digitalno učenje nastaviti da igra ulogu u budućnosti obrazovanja, ali

- da su iskustva na kampusu ta koja omogućavaju stvaranje zajednice, razmjenu povratnih informacija i uspostavljanje ličnih odnosa;
- Primijeniti dizajn informiran životnim ciklusom okoliša, odnosno, maksimalno iskoristiti lokalne resurse, što u kombinaciji sa automatizacijom može poboljšati performanse i smanjiti uticaj na životnu sredinu;
 - Uočiti sve raznovrsniju studentsku demografiju, odnosno, shvatiti da će različiti studenti imati specifična očekivanja za svoj obrazovni put i iskustva u kampusu;
 - Iskoristiti rastuću potražnju za cjeloživotnim učenjem, odnosno, novi izazov za visoko obrazovanje

Finalni rezultat odobrene tehničke asistencije je master plan predmetne urbane regeneracije, uz program prioritetnih investicija za dalje finansiranje od strane EIB-a i AFD-a.

Nakon alokacije dodijeljenih sredstava, EIB je provela proceduru nabavke konsultantskih usluga izrade tehničke dokumentacije, te je u februaru 2022. godine potpisala ugovor sa konzorcijumom predvođenim firmom ARUP iz Velike Britanije, i lokalnim partnerima Studio NonStop i ESE Arhitektura iz Sarajeva, za pružanje tehničke pomoći u pripremi master plana, idejnih rješenja objekata i studije izvodljivosti za novi kampus.

Zatečeno stanje

Prostorni obuhvat Kampusa Univerziteta u Sarajevu može se opisati kao jedan od najatraktivnijih poteza unutar centralne urbanističke matrice grada Sarajeva, u kojem, na dnevnoj bazi, gravitira desetina hiljada korisnika. Njena komparativna prednost, u odnosu na druge lokacije u gradu, jeste dobra saobraćajna povezanost sa gradom i šire, te neposredna blizina i koncentracija javnih institucija, poslovnih, komercijalnih i rekreacionih sadržaja.

Zahvaljujući činjenici da je ovaj prostor nekada koristila vojska, te je kao takav bio zatvorenog karaktera, danas je to obuhvat od 136.856 m² (Federalna uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove 2017) koji čini jedinstvenu cjelinu, a koja je tek djelomično urbanizirana. Odnos izgrađenog i neizgrađenog zemljišta je još uvijek u korist otvorenih površina, pri čemu su i postojeće izgrađene građevinske parcele sa niskim koeficijentom izgrađenosti.

Trenutno je u Kampusu smješteno pet fakulteta i dva instituta, te veći broj podorganizacionih jedinica Rektorata Univerziteta u Sarajevu, kao i infrastrukturni objekti neophodni za nesmetano funkcionisanje kampusa u cjelini.

Trenutno važeći planski dokument za obuhvat Kampusa – Izmjena i dopuna Regulacionog plana Kvadrant “C1” – Marijin Dvor baziran je na Urbanističkom planu grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo za period 1986–2015.godina, Regulacionom planu Kvadrant “C1” – Marijin Dvor (“Službene novine Kantona Sarajevo” broj 24/04), te Master planu Univerziteta u Sarajevu iz 2001. godine, ne odgovara trenutnim potrebama i viziji razvoja savremenog kampusa. Osim toga, postojećim planom, sve zgrade i objekti, osim objekta 28 i 29 stara i nova kotlovnica, te objekta trafostanice uz objekat biblioteke, predviđeni su za uklanjanje, odnosno nisu predviđeni za zadržavanje, te je na tim lokacijama planirana izgradnja novih objekata. Pomenuto, uz činjenicu da postojeći objekti nisu upisani u zemljišnim knjigama, predstavlja problem za normalno funkcionisanje organizacionih i podorganizacionih jedinica smještenih u navedenim zgradama.

Trenutno, kampusom upravlja Direkcija za izgradnju i održavanje Kampusa DIOK, koja je formirana u svrhu aktivacije i artikulacije opisanog obuhvata u savremen univerzitetski kampus, po uzoru na uspješne primjere u svijetu i usklađeno sa pozitivnom praksom u sličnim obuhvatima u regionu.

Analiza lokacije

Kampus se nalazi na jednoj od najatraktivnijih lokacija u centru Sarajeva i pruža izvanredne mogućnosti urbane regeneracije u kontekstu šireg obuhvata grada zbog potencijala da poboljša kvalitet i sliku visokog obrazovanja koje se nudi u gradu, istovremeno služeći kao katalizator urbanog rasta i regeneracije grada, kao i njegovog ekonomskog rasta i inovacija.

Sama lokacije je odlično saobraćajno povezana, s obzirom na to da sa sjeverne strane tangira glavnu željezničku i autobusku stanicu, te glavnu tramvajsku liniju sa južne strane. U okviru petominutnog pješačkog obuhvata, povezana je pješačkim vezama sa jezgrom centra grada na istoku i okolnim naseljima. Širokom spektru objekata društvene infrastrukture može se pristupiti u roku od 15 minuta hoda, uključujući trgovački centar Importanne i naselje Marijin Dvor, koje mnogi studenti da posjećuju radi uslužnih sadržaja. Također, kampus je cestovno dobro povezan na glavne gradske saobraćajne tokove,

ulicama Put života i Zmaja od Bosne. Međutim, zbog velike koncentracije kolskog saobraćaja na istim, pješački tokovi su otežani, pa donekle odvajaju kampus od njegovog neposrednog okruženja, uključujući rijeku Miljacku i Vilsonovo šetalište. Spajanje kampusa u okolni urbani kontekst, kroz visokokvalitetne pješačke rute, treba biti osnova razvoja planiranog obuhvata.

Glavna biciklistička ruta se proteže južno od lokacije kampusa uz cestu Zmaja od Bosne, sa nezavršenim ogrankom na zapad u naselju Pofalići. Trenutno ne postoji direktna namjenska biciklistička veza sa kampusom, kao ni veza istih prema centru grada. Postoji mogućnost kvalitetnog rješavanja biciklističkog saobraćaja prema istoku, kroz adekvatno planiranje u sklopu predmetnog master plana.

U kontekstu zelene infrastrukture, Sarajevo karakterizira obilje zelenih površina i šumskog područja na padinama koje okružuju urbanu zonu. Međutim, veliki broj zelenih površina unutar izgrađenog područja je zauzeto urbanim širenjem i novom izgradnjom, ostavljajući ograničene otvorene zelene i javno dostupne prostore u samom gradskom centru, što dodatno usložnjava prisutan problem zagađenja vazduha. U okviru planova Univerzitetskog kampusa, postoji mogućnost da se planira visokokvalitetni zeleni otvoreni prostor, koji bi koristili i univerzitet i šire građanstvo, uz promociju pristupa čistoj energiji i mobilnosti, koji može poslužiti kao model održivog razvoja koji bi se primijenio i na druge projekte širom grada.

Planska dokumentacija i neophodne izmjene

U skladu sa važećom zakonskom regulativom koja definiše oblast planiranja u Kantonu Sarajevo, za izradu provedbenog planskog dokumenta za kampus Univerziteta u Sarajevu je zadužen Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo. Izmjena postojećeg regulacionog plana provest će se u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju KS, a na osnovu novog master plana koji je trenutno u izradi, te će biti usvojen od Općine Novo Sarajevo.

Alternativno, moguće je razmatrati obuhvat kampusa kao područja od "posebnog interesa za Kanton Sarajevo", što bi omogućilo usvajanje master plana (zajedno sa smjernicama za pristupanje izradi izmjena Regulacionog plana) na kantonalnom nivou. U oba slučaja, procedura se provodi u skladu sa propisanim uslovima i fazama usvajanja planskih dokumenata, te se obavezno usaglašava sa strateškim planovima razvoja, kao planovima višeg reda.

Vizija razvoja

Na osnovu provedenih analiza i rezultata niza radionica održanih sa izabranim konsultantom i prepoznatim zainteresovanim stranama, definisana je vizija razvoja kampusa koja objedinjuje ambiciju izgradnje univerzitetskog kampusa i njegovog doprinosa razvoju grada Sarajeva u cjelini:

Novi kampus Univerziteta u Sarajevu bit će živo i sigurno čvorište znanja, koje prostorno integriše najsavremenije univerzitetske objekte u otvorenoj zelenoj površini – stvarajući tako novo javno dobro i znamenitost za grad Sarajevo.

Osnovne smjernice za planiranje

Prije izrade samog master plana, definisano je šest osnovnih smjernica za planiranje i projektovanje. Pomenute smjernice podupiru viziju i osiguravaju da se definisani specifični ciljevi projekta integrišu u master plan i dalje usmjeravaju njegov budući razvoj. Generalni principi i smjernice razvijeni su u saradnji konsultantskog tima – Univerziteta u Sarajevu, EIB-a, Kantona Sarajevo i šire grupe zainteresovanih strana kroz niz zajedničkih radionica i konsultacija.

1. OTVOREN, GOSTOLJUBIV I ŽIVOPISAN IDENTITET PROSTORA – Novi kampus treba da osigura novi identitet za univerzitet i grad, te da pruži studentima, akademskim radnicima i građanima Sarajeva mogućnost i priliku za učenje, rast i rekreaciju, koji prevazilazi potrebe samog Univerziteta u Sarajevu. U skladu s tim, novim master planom će se planirati:
 - Fleksibilni, dostupni i sigurni prostori za učenje i rad;
 - Sadržaji mješovite namjene koji će osnažiti identitet i živost predmetnog dijela grada;
 - Novo javno dobro za građane Sarajeva, koje povećava mogućnost lokalnog zapošljavanja.
2. INKLUZIVNI KAMPUS – Novi kampus bit će otvoren za sve, sa raznolikošću i inkluzijom u srži svog etosa. Prethodno se treba ogledati u objektima, kao i u doživljaju cjelokupne atmosfere kampusa. Posebno se moraju:
 - Razmotriti različite potrebe prilikom projektovanja, za sve potencijalne korisnike kampusa, bez obzira na starost, spol ili drugu pripadnost;

- Planirati prostori i projekti koji su u potpunosti dostupni korisnicima sa različitim mogućnostima i umanjanim fizičkim sposobnostima;
 - Definirati zone koje se mogu mijenjati i prilagođavati tokom vremena, kako bi uključile različite ili novonastale potrebe zajednice.
3. ZELENI I OTPORAN PEJSAŽ – Novi kampus će podrazumijevati novi park za grad, sa velikim površinama otvorenih prostora različitog karaktera. Pored toga će:
- Zaštititi postojeću historijsku i prirodnu životnu sredinu, uključujući zelenu, plavu i izgrađenu vrijednu infrastrukturu;
 - Omogućiti obnovu i poboljšanje prirodnih sistema za povećanje otpornosti na klimatske promjene, hvatanje ugljika i ublažavanje rizika od poplava;
 - Uspostaviti mrežu zelenih i otvorenih površina od koristi za cijelu zajednicu;
 - Spriječiti i ublažiti ranjivost Sarajeva na klimatske rizike i prirodne nepogode.
4. INOVATIVNO OKRUŽENJE ZA UČENJE – Novi kampus bit će prostor koji podstiče inovacije i interakciju između različitih disciplina u vidu otvorene platforme za provjeru novih ideja. U cilju toga će:
- Osigurati kombinaciju prostora koji zadovoljavaju potrebe kako akademske, tako i preduzetničke zajednice.
 - Kreirati mrežu pristupačnih i inovativnih obrazovnih prostora i socijalne infrastrukture.
 - Istražiti inovativne modele upravljanja, koji povećavaju društvenu jednakost i stvaraju dugoročnu zajedničku vrijednost.
5. ZDRAV I BEZBJEDAN OKOLIŠ – Novi kampus će smanjiti rizike od klimatskih katastrofa i stvoriti bezbjedno pješačko okruženje koje podstiče mobilnost i zdrav način života. Rješenja iz plana moraju:
- Imati jasno čitljivu mrežu saobraćajnih komunikacija, koja prioritizira pješačko kretanje;
 - Programirati otvorene i zatvorene prostore na odgovarajući način kako bi se razvio snažan osećaj zajedništva;
 - Planirati parter kampusa kao zonu bez auta (engl. *car-free*) radi doživljaja prostora kao *zelenog kampusa*.

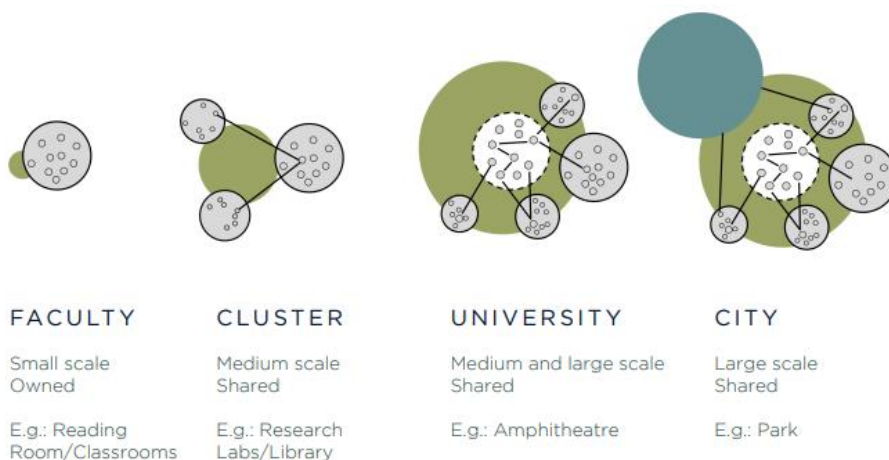
6. DINAMIČNA I EFIKASNA MJEŠOVITA NAMJENA – Novi kampus će optimizirati svoje funkcije konsolidujući sadržaje i prostore, povećavajući kvalitet zajedničkih prostora u funkciji organizacionih jedinica. Master plan će:
- Planirati brojne zajedničke objekte i prostore za servisiranje različitih potreba fakulteta i instituta;
 - Obrazovati klastere, gdje je to moguće, za optimizaciju korištenja prostora i efikasno upravljanje resursima;
 - Planirati podzemne prostore, kao multifunkcionalne prostore u svrhu namjene kampusa.

Analiza mogućnosti

U odnosu na analizu stanja i definisani okvir principa i smjernica, osmišljena su tri moguća scenarija razvoja kampusa za razradu na nivo osnovne koncepcije razvoja. Prvi scenarij “Neighbourhoods” je podrazumijevao grupisanje objekata u klastere, opcija “Streets” se usmjerila na kreiranje uličnih fasada duž ključnih koridora, dok je scenarij pod nazivom “Park” podrazumijevao kreiranje nove gradske botaničke bašte sa postojećim i planiranim objektima integrisanim u isti.

Relativne prednosti i nedostaci analizirani su i diskutovani kroz niz radionica, uz učešće svih zainteresovanih strana, te je napravljena multikriterijalna analiza. Kriteriji su uključivali osnovnih šest smjernica planiranja, ali i druge uspostavljene kriterije koji se odnose na ambijent, prohodnost i fleksibilnost. Nakon konsultacija sa predstavnicima svake od organizacionih jedinica koja će biti smešteni u kampusu, izabrana je četvrta hibridna opcija, koja je kombinovala najbolje karakteristike iz svakog ponuđenog scenarija.

Ključ izabranog koncepta, koji je dat u dalju razradu, ležao je na simbiotskom odnosu organizacionih jedinica, omogućavajući maksimalnu efikasnost i korist od interakcije i zajedničkog korištenja različitih objekata širom kampusa. Slika 1 ispod opisuje pomak od konvencionalnog grupisanja, koji kao osnovu organizacije prihvata potencijal sinergije između različitih fakulteta, instituta i drugih univerzitetskih objekata.

Slika 1.

Kao što se vidi iz ilustracije, ovakav simbiotski pristup se primjenjuje na četiri različita nivoa. Na najnižem nivou, prostori su u vlasništvu pojedinačne organizacione jedinice i koriste se isključivo za potrebe predmetnog fakulteta, akademije ili instituta. Na nivou klastera, prostori se dijele na nivou fakulteta i instituta koji su dio iste akademske grupe. Na sljedećem nivou Univerziteta, planirani objekti i sadržaji su u funkciji cijelog kampusa, te šire akademske zajednice cijelog univerziteta. Na posljednjem nivou, sadržaji prerastaju potrebe univerzitetskog osoblja i studenata, nudeći građanima sadržaje i iskustva na nivou cijelog grada.

Slika 2

Slika 3

Osnovna koncepcija razvoja

Na Slici 2 je prikazana osnovna koncepcija razvoja kampusa, sa maksimalnim volumenima objekata uslovljenim tehničkim ograničenjima lokacije. Na istom se prezentuje kako su prethodno opisane mogućnosti za promovisanje simbiotske sinergije integrisane u koncept razvoja:

- Planirani su sadržaji i programi od interesa za cijeli kampus i grad, kao što su koncertna dvorana pri Muzičkoj akademiji na centralnoj lokaciji, te gradski park i otvoreni prostori koji zauzimaju više od 60% površine kampusa;
- Objekat univerzitetske biblioteke, studentski centar i univerzitetski trag za cijeli Univerzitet u Sarajevu;
- Velike laboratorije i amfiteatri koji se dijele na nivou klastera; i
- Objekti i sadržaji koji se zadržavaju na nivou fakulteta, kao što su učionice, manje laboratorije i radionice.

Finalno, na Slici 3 je prikazana namjena planiranih objekata u kampusu, sa 10 fakulteta, 1 akademijom, 5 instituta, studentskim centrom i biznis inkubatorom, rektoratom i prostorima namijenjenim podorganizacionim jedinicama. Također je prezentirana:

- Mreža otvorenih prostora i pješačkih ruta, koja povezuje kampus sa okolnim kontekstom integrišući ga u grad i pozivajući građane da kroz njega prođu ili borave;
- Brojni aktivni frontovi zgrada koji će uključivati kafiće, restorane, prodavnice i usluge koje pomažu u 24-satnom životu kampusa;
- Mreža intimnih dvorišta, trgova i otvorenih prostora planiranih kao jezgra svakog klastera, sa zgradama koje se otvaraju prema ovim zajedničkim prostorima – pružajući mogućnosti na otvorenom za akademsku saradnju, društvene interakcije, prezentiranje i sl. uz odrednicu da svaki objekat treba da bude projektovan “tematski” u skladu sa funkcijom i ulogom koju ima na Univerzitetu.

Zaključak

Po završetku izrade opisanog seta tehničke dokumentacije rezultati projekta će se ocjenjivati u zavisnosti od stepena ispunjenja sljedećih ciljeva, koji mogu poslužiti i kao mjerljivi indikatori uspjeha odabranog koncepta:

- Kreirati novi otvoreni identitet dobrodošlice u kampusu,
- Konsolidovati namjene i korištenje objekata za efikasan kampus,
- Osigurati da je izgrađeno okruženje poboljšano, sigurno, efikasno i dostupno,
- Projektovati multifunkcionalnu zelenu i plavu infrastrukturu,
- Stvoriti društveni sadržaj za lokalnu zajednicu i građane Sarajeva.

Literatura

1. Lis M. (2021). Higher Education Institutions as Partners in Growing Innovation of Local Economy. *Social Sciences*. 10(8):316.
<https://doi.org/10.3390/socsci10080316>
2. Perry, D.C., & Wiewel, W. (2005). „From Campus to City: The University as Developer“. *The university as urban developer : case studies and analysis*. ur. D.C. Perry & W. Wiewel. pp 3-22 New York: Routledge
3. Perry, D.C., & Wiewel, W. (2005). „The Campus and the City: Neighborhood, Downtown, and Citywide Development“. *The university as urban developer : case studies and analysis*. ur. D.C. Perry & W. Wiewel. New York: Routledge